

by wojskowej. Wątpliwości mogą powstawać z interpretacją znamienia „zamieszkuje na jego terytorium”. Należy przyjąć, że taki obywatel musi mieć nie tylko stałe miejsce zamieszkania za granicą, ale też większość czasu tam przebywać.

Z tego dobrodziejstwa nie mogą korzystać Polacy, którzy służbę w obcych siłach zbrojnych traktują jako drogę do uzyskania obywatelstwa danego państwa (M. Kiziński, *Wybrane aspekty...*, s. 41).

Jak podkreśla S.M. Przyjemski (*Powszechny obowiązek obrony...*, s. 3 i n.), w art. 141 przewiduje się dwie sytuacje, w których obywatel polski nie zostaje pociągnięty do odpowiedzialności za przyjęcie obowiązków w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej. Pierwsza z nich to zgoda właściwego organu na przyjęcie obowiązków. Druga zaś, to sytuacja gdy obywatel polski jest równocześnie obywatelem innego państwa, zamieszkuje na jego terytorium i odbywa tam służbę wojskową.

Zdaniem tegoż autora, „stałe zamieszkiwanie” wydaje się wskazywać na pewien administracyjnie utrwalony związek obywatela z miejscem pobytu, w którym zamieszkuje.

Zbieg przepisów ustawy

18. Możliwy jest zbieg przepisów z § 1 i 2 z innymi przepisami tego rozdziału. Wskazać można przepisy z art. 142, 144 oraz z art. 145 § 3. Podobnie M. Kiziński (*Wybrane aspekty...*, s. 43).

19. Nie jest możliwy kumulatywny zbieg przepisów § 1 i 2, biorąc pod uwagę znamiona „obca organizacja wojskowa” i „wojskowa służba najemna”. Oba te określenia nie są wprawdzie zakresowo całkowicie różnorodne, niemniej powołanie jednego przepisu wyklucza możliwość przyjęcia zbiegu właściwego z drugim.

20. W przypadku gdy sprawca czynu z art. 141 dopuści się przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości lub przestępstwa wojennego, jak też przestępstwa stypizowanego w art. 127 lub 128, należy mówić o realnym zbiegu przestępstw (por. M. Kiziński, *Wybrane aspekty...*, s. 43).

Tryb ścigania

21. Oba przestępstwa ścigane są z urzędu.

Art. 142. § 1. Kto, wbrew przepisom ustawy, prowadzi zaciąg obywateli polskich lub przebywających w Rzeczypospolitej Polskiej cudzoziemców do służby wojskowej w obcym wojsku lub w obcej organizacji wojskowej,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Kto prowadzi zaciąg obywateli polskich lub przebywających w Rzeczypospolitej Polskiej cudzoziemców do służby w zakazanej przez prawo międzynarodowe wojskowej służbie najemnej albo taką służbę najemną opłaca, organizuje, szkoli lub wykorzystuje, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

_____ Zagadnienia _____

Uwagi wprowadzające	215
Znamiona określające typ czynu zabronionego	216
Przedmiot ochrony	216
Znamiona strony przedmiotowej czynu zabronionego	216
Podmiot czynu zabronionego	216
Znamiona określające czynność sprawczą	216
Skutek	218
Przedmiot bezpośredniego działania	218
Okoliczności modalne	218
Znamiona strony podmiotowej	218
Zagrożenie karą i środkami karnymi	219
Zbieg przepisów ustawy	219
Tryb ścigania	219

Uwagi wprowadzające

1. W § 1 i 2 przewidziano dwa odrębne typy zasadnicze przestępstwa.
2. Oba przestępstwa stanowią uzupełnienie przestępstw z art. 141 i mogą występować w powiązaniu. O ile tam chodziło o niedozwolone przyjmowanie służby wojskowej, o tyle tu karalne jest prowadzenie za-

ciagu do obcego wojska, obcej organizacji wojskowej lub zakazanej służby najemnej, jak też jej organizowanie, opłacanie, szkolenie względnie wykorzystywanie.

Znamiiona określające typ czynu zabronionego

Przedmiot ochrony

3. Przedmiot ochrony jest identyczny jak w przypadku poprzedniego przestępstwa, a więc interes obronny Rzeczypospolitej Polskiej. Wynaga on, by na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nie prowadzono naboru Polaków czy też cudzoziemców do służb w innych organizacjach wojskowych.

Znamiiona strony przedmiotowej czynu zabronionego

Podmiot czynu zabronionego

4. Podmiotem przestępstwa, a więc jego sprawcą, może być każda osoba i to zarówno w przypadku przestępstwa z § 1, jak i 2.

Znamiiona określająca czynność sprawczą

5. W obu typach czynów zabronionych częściowo czynność sprawcza jest identyczna i polega na „prowadzeniu zaciągu”. Należy przez to rozumieć prowadzenie naboru do wskazanych służb, a więc angażowanie, przyjmowanie chętnych do służby, werbowanie. Czynność ta będzie polegać na działaniu.

6. „Prowadzenie zaciągu” stanowi zazwyczaj kompleks czynności, które ostatecznie mają na celu zaangażowanie konkretnych osób do służb objętych zakazem. Na „prowadzenie zaciągu” składa się m.in. ogłaszanie o zaciągu przez środki przekazu, plakaty, rozsyłanie indywidualnych ofert. Zaliczyć tu należy również wykonywanie prac administracyjnych, w tym prowadzenie niezbędnej dokumentacji i korespondencji, prowadzenie rozmów kwalifikacyjnych, udzielanie szczegółowych informacji, wydawanie dokumentów poświadczających zakwalifikowanie lub odmowę kwalifikacji do służby, wydawanie oznaczeń przynależności, wypłacanie zaliczek na poczet służby, wydawanie mundurów, koszarowanie chętnych, załatwianie przejazdów kandydatów itp. Zdanem R.A. Stefańskiego, które należy podzielić, werbowanie zmierza do tego, by osoby,

które wyraziły na to zgodę, podjęły obowiązki w wojsku, choć ostateczny rezultat jest tu bez znaczenia. Nie jest wymagane, by osoby werbowane podjęły służbę (por. glosa do wyroku SN z dnia 29 grudnia 1992 r., WR 175/92, OSNKW 1993, nr 5-6, poz. 36. W myśl trafnej i nadal aktualnej uchwały 7 sędziów SN z dnia 15 czerwca 1994 r., WZP 2/93, OSNKW 1994, nr 9-10, poz. 55, przez prowadzenie zaciągu należy rozumieć ukierunkowane działania polegające na nakłanianiu lub ułatwianiu obywatelom polskim, a także przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej cudzoziemcom służby w obcym wojsku, obcej organizacji wojskowej lub zakazanej przez prawo międzynarodowe wojskowej służbie najemnej, które to działania nie muszą być prowadzone w imieniu, z upoważnienia lub z akceptacją podmiotów, na rzecz których służby te mają być pełnione. Odmienne SN we wcześniejszym wyroku z dnia 29 grudnia 1992 r., WR 175/92, który spotkał się z krytyką (por. glosy: R.A. Stefańskiego, WPP 1994, nr 1, s. 88 i n.; J. Paśnika, WPP 1994, nr 1, s. 92 i n.; W. Kutzmara, 1994, nr 1, s. 81 i n.).

7. „Prowadzenie zaciągu” może dotyczyć tylko służby w już istniejącym obcym wojsku, obcej organizacji wojskowej lub zakazanej służbie najemnej. Wynika to z kontekstu odrębnej penalizacji w § 2 „organizowania” wojskowej służby najemnej.

8. Ponadto w przypadku § 2, gdzie przestępstwo ma charakter wieloodmianowy, czynność sprawczą polegać może na „opłacaniu, organizowaniu, szkoleniu lub wykorzystywaniu” zakazanej przez prawo międzynarodowe wojskowej służby najemnej. Również i tu czynności te będą miały postać działania.

9. „Opłacanie” polegać będzie na częściowym lub całkowitym ponoszeniu wydatków na koszty organizacji, szkolenia, wyposażenia lub utrzymywania wojskowej służby najemnej. Może również wchodzić w rachubę opłacanie poszczególnych akcji tej służby.

10. „Organizowanie” to tyle co urządzanie, zakładanie, układanie w pewne formy, podporządkowywanie normom, wprowadzanie do czegośładu (zob. *Słownik...*, s. 540).

11. Przez „szkolenie” należy rozumieć uczenie rzemiosła wojskowego, dokształcanie w dziedzinie wojskowości, poprzez wykłady i zajęcia praktyczne.

12. Słowo „wykorzystywanie” znaczyć będzie w tym przypadku użycie służby najemnej przez sprawcę przestępstwa dla realizacji własnych celów.

Skutek

13. W obu przypadkach przestępstwa mają charakter formalny (bezsukultkowy) i są popełnione z chwilą ukończenia samego czynu.

Przedmiot bezpośredniego działania

14. W obu typach przestępstw przedmiotem bezpośredniego działania są „obywatele polscy lub przebywający w Rzeczypospolitej Polskiej cudzoziemcy”.

15. W przypadku Polaków rozstrzygający charakter ma posiadanie obywatelstwa polskiego, choćby nawet nie było ono jedynym obywatelstwem.

16. **Przedmiotem przestępstwa** niedozwolonego werbunku może być każdy cudzoziemiec przebywający w Polsce, niezależnie od tego, czy przebywa tu w ramach pobytu stałego czy też czasowego, a nawet jest tylko przejazdem. Bez znaczenia jest również to, czy przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej legalnie czy też nielegalnie.

17. Przedmiotem bezpośredniego działania jest również w § 2 „zakazana przez prawo międzynarodowe wojskowa służba najemna”. Pojęcie to występuje w tym samym znaczeniu, co w przypadku art. 141 § 2.

Okoliczności modalne

18. Zgodnie z § 1 służba ma być odbywana w „**obcym wojsku** lub w **obcej organizacji wojskowej**”. Pojęcia te występują w tym samym znaczeniu co w art. 141 § 1.

19. Z kolei w § 2 odbicie służby dotyczy „zakazanej przez prawo międzynarodowe wojskowej służby najemnej”. Pojęcie to ma identyczne znaczenie jak w art. 141 § 2.

Znamiona strony podmiotowej

20. Zarówno w § 1, jak i w § 2 przestępstwo może być popełnione wyłącznie umyślnie. O ile „prowadzenie zaciągu” może nastąpić wyłącznie z zamiarem bezpośrednim, o tyle przy pozostałych znamionach określających czynność sprawczą („opłaca, organizuje, szkoli, wykorzystuje”) możliwy jest zamiar ewentualny.

Zagrożenie karą i środkami karnymi

21. W § 1 przestępstwo zagrożone jest karą od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności. Tego typu zagrożenie stwarza podstawę do wymierzenia alternatywnie grzywny lub kary ograniczenia wolności na podstawie art. 58 § 3 (z zastrzeżeniem § 4).

Typ czynu określony w § 2 zagrożony jest karą od 6 miesięcy do 8 lat pozbawienia wolności.

Zbieg przepisów ustawy

22. Możliwy jest zbieg przestępstw określonych w § 1 i 2 z innymi przestępstwami tego rodzaju. Wskazać można przestępstwa z art. 141, 144 i 145 § 3.

23. Nie stanowi zbiegu przestępstw sytuacja, gdy sprawca jednocześnie wypełnia kilka odmian sprawczych przestępstwa (np. jednocześnie „organizuje”, „szkoli” i „opłaca” wojskową służbę najemną). Okoliczność ta ma znaczenie jedynie dla wymiaru kary.

24. Stanowi natomiast zbieg przestępstw równoległe wypełnienie znamion § 1 i 2 (np. sprawca prowadzi zarówno zaciąg do służby w obcym wojsku, jak i zaciąg do służby w wojskowej służbie najemnej).

Tryb ścigania

25. Zarówno przestępstwo z § 1, jak i z § 2 ścigane są z urzędu.

Art. 143. § 1. Kto, w celu uzyskania zwolnienia od obowiązku służby wojskowej albo odroczenia tej służby, powoduje u siebie lub dopuszcza, by kto inny spowodował u niego skutek określony w art. 156 § 1 lub art. 157 § 1 albo w tym celu używa podstępu dla wprowadzenia w błąd właściwego organu,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto, w celu ułatwienia innej osobie zwolnienia od obowiązku służby wojskowej albo odroczenia tej służby,